

‘Opdat wij niet vergeten’. Het zijn de plechtige woorden, de gelofte bijna, die we elk jaar weer uitspreken op deze dag van herdenking. Opdat wij niet vergeten.

Hoe belangrijk zijn ze, die woorden, maar ook: hoe hol kunnen ze klinken. De wereld staat in brand en wij zeggen: opdat wij niet vergeten?

We weten dat in alle landen die hebben deelgenomen aan die gruwelijke grote oorlog van de jaren ‘40 slachtoffers worden herdacht. Waar wij zeggen ‘opdat wij niet vergeten’, zeggen de Britten en de Canadezen ‘lest we forget’ en ik maak me sterk dat vergelijkbare woorden in alle talen klinken. En toch staat de wereld in brand, is de Koude Oorlog weer helemaal terug.

Zijn onze herdenkingswoorden - woorden van vrede zijn het - dan soms niet duidelijk genoeg? Laten we om het antwoord op die vraag te vinden eens kijken naar de taal van de oorlog.

Wat oorlogsleiders met elkaar gemeen hebben is hun heldere taal. Oorlogstaal is taal die maar voor één uitleg vatbaar is. ‘Wij zijn goed en zij zijn fout’. Natuurlijk is er altijd een verhaal bij dat verwijst naar enorm onrecht dat ‘zij’ ‘ons’ in het verleden hebben aangedaan. Maakt niet uit of het een verhaal van misschien wel heel lang geleden is of zelfs gewoon verzonnen - zolang het maar werkt om de geesten rijp te maken voor het beschietsen van de anderen en het zichzelf met heldenmoed opofferen voor die zogenaamd goede zaak van ons.

Heldere taal. Klare taal. Dat is taal van strijd en oorlog. Taal van splijting tussen mensen. Van wij en zij. Geen taal van 'ons'. Geen taal van 'samen'.

Vredestaal is veel ingewikkelder. Vrede is veel-zijdig. Vrede kent vele kanten en niet alleen maar 'wij en zij'. In vrede met elkaar leven betekent immers dat je ruimte maakt voor de verschillen tussen mensen. En ja, dan wordt het ingewikkeld. Immers zoveel mensen, zoveel verschillen. Vredestaal ontkent niet dat andere mensen anders zijn, maar zoekt juist naar de overeenkomsten met onszelf. Vredestaal heeft veel woorden nodig om iedereen recht te doen. Dat is dus niet altijd maar simpele klare taal.

Gaan mijn woorden wel over ons? Wij zijn toch van de vrede? Gaat dit niet vooral over andere landen en andere leiders?

Nou, niet per se... Want wie kent niet van heel dichtbij de roep om heldere taal? Wie ziet niet dat het in ons land steeds normaler wordt om grote complexe problemen toe te schrijven aan één groep in de samenleving? Er worden tegenwoordig in dit land verkiezingen gewonnen dankzij klare taal en simpele antwoorden, gebaseerd op het verdelen van de bevolking in een wij en een zij.

Natuurlijk zijn niet 'de boeren' de schuld van de stikstofcrisis. Natuurlijk zijn niet 'de asielzoekers' de schuld van de woningnood. Natuurlijk zijn niet 'de bedrijven' de schuld van de klimaatcrisis. Natuurlijk bestaat rechts niet alleen uit domme schreeuwers. En natuurlijk bestaat links niet alleen uit betweterige drammers.

Maar als je wilt uitleggen waarom dat 'natuurlijk niet' zo is, dan heb je woorden nodig, veel meer woorden dan die ene quote, die oneliner, die de pers en de kiezer van je vragen. Liefst een oneliner die nog wat scherper is dan die van de concurrent in de strijd om de kiezer. Of de tv-kijker. En dus wordt de samenleving, onze Nederlandse samenleving, steeds vaker in heldere taal gespleten in groepen die tegenover elkaar zouden staan. Boeren tegenover wij. Asielzoekers tegenover wij. Maar daar klopt natuurlijk helemaal niets van.

Om met Cruijff te spreken: je ziet het pas als je het door hebt. Maar als je het eenmaal doorhebt, dan zie je het voortdurend, dan door-zie je de gebruikers van heldere taal: ze zetten bevolkingsgroepen tegen elkaar op. Dat is toch niet wat we willen, taal van strijd en splijting? Er komt alleen maar ellende van.

Wij willen vrede staal. We vinden dat zo belangrijk dat we die taal in onze grondwet hebben vastgelegd, de vrijheden en rechten die voor iedereen gelden. Iedereen. Veel woorden, moeilijke woorden, woorden die uitleg nodig hebben, want ze willen recht doen aan de verschillen tussen ons.

Hier staan we dan bij ons monument om de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te gedenken, terwijl onze gedachten afdwalen naar de brandhaarden in de wereld van nu. Maar nu hebben we het door. Toch? Wij snappen nu hoe het werkt en het gaat ons niet gebeuren dat we ons in heldere taal laten meeslepen in vijandbeelden die niet kloppen. Toch?

Dáárom staan wij hier. Wij gaan nooit vergeten dat vrede - een stad, een land, een wereld waarin iedereen erbij hoort - veel woorden nodig heeft, bezinning, gesprek, een open houding. Gaan we vandaag weer mee beginnen. Wij gaan nooit vergeten dat het juist díe vrede is die in onze grondwet is verankerd.

Wij gaan niet vergeten dat het àlleszins de moeite waard is om onze grondwettelijke vrijheden en rechten te verdedigen tegen hen die ze van binnenuit of van buitenaf bedreigen. Die vrijheid voor iedereen, die waarde dat iedereen erbij hoort en dat we niet bestaan uit 'wij en zij', die gaan wij doorgeven aan onze kinderen, aan onze kleinkinderen en aan onszelf.

Wij gaan nooit vergeten dat zij die wij vandaag gedenken voor deze rechten en vrijheden zijn gestorven. Dat gaan wij niet vergeten, nee daar putten we moed uit en de inspiratie om in deze wereld de vrede en de vrijheid overeind te houden. Dat kunnen wij!

Dank u